

Włodzimierz Kurek
Robert Pawlusiński
Uniwersytet Jagielloński
Zakład Gospodarki Turystycznej i Uzdrawiskowej
w.kurek@interia.pl
r.pawlusinski@geo.uj.edu.pl

STAN I PERSPEKTYWY ROZWOJU TURYSTYKI MIĘDZYNARODOWEJ W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

Zarys treści: Województwo małopolskie od lat zalicza się do najpopularniejszych regionów turystycznych w Polsce. Ze względu na liczne walory turystyczne, bogate tradycje w goszczeniu turystów, a także stosunkowo dobrze rozwiniętą bazę turystyczną, województwo małopolskie staje się w ostatnich latach celem coraz liczniejszych przyjazdów turystów zagranicznych. Znaczącą dynamikę wzrostu zagranicznej turystyki przyjazdowej obserwuje się zarówno w samym Krakowie, jak i na obszarach górskich. Celem artykułu jest próba przedstawienia stanu rozwoju zagranicznej turystyki przyjazdowej do województwa małopolskiego.

Słowa kluczowe: turystyka międzynarodowa, województwo małopolskie, turystyka w Małopolsce.

1. WSTĘP

Od początku lat 90. XX w. dużym udziałem w recepcji międzynarodowego ruchu turystycznego w Polsce cechuje się województwo małopolskie. Region ten ze względu na liczne walory turystyczne, w tym międzynarodową rangę Krakowa jako europejskiej stolicy kultury, a także dobrze rozwiniętą infrastrukturę turystyczną jest obecnie jednym z najczęściej odwiedzanych regionów Polski. Wyraźną dynamikę wzrostu zagranicznej turystyki przyjazdowej obserwuje się zarówno w samym Krakowie, jak i w terenach górskich.

Celem artykułu jest zobrazowanie stanu rozwoju turystyki międzynarodowej w województwie małopolskim od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej, tj. od roku 2004 do chwili obecnej. W pracy wykorzystano różnorodne materiały źródłowe, w tym dane Głównego Urzędu Statystycznego, raporty Instytutu Turystyki, wyniki badań ruchu turystycznego w województwie małopolskim prowadzonych na zlecenie marszałka województwa cyklicznie od roku 2003 oraz dokumenty planistyczne odnoszące się do sfery turystyki w Małopolsce.

2. UWARUNKOWANIA ROZWOJU TURYSTYKI MIĘDZYNARODOWEJ

Podstawą atrakcyjności turystycznej województwa małopolskiego w skali międzynarodowej są walory

kulturowe, wśród których szczególne znaczenie mają obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Przyrodniczego i Kulturowego UNESCO. Spośród 11 zespołów zabytkowych obiektów z Polski, umieszczonych na liście UNESCO, aż pięć znajduje się w granicach województwa małopolskiego. Są to: historyczny zespół urbanistyczno-architektoniczny Krakowa, kopalnia soli w Wieliczce, tereny byłego obozu nazistowskiego Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, zespół klasztorno-pielgrzymkowy w Kalwarii Zebrzydowskiej oraz drewniane kościoły w Binarowej, Dębnie, Lipnicy Murowanej i Sękowej.

Największą atrakcyjnością turystyczną w skali całego regionu odznacza się Kraków – główny ośrodek gospodarczy i naukowy Małopolski, miasto o bogatej spuściźnie historycznej, uznawane obecnie za centrum życia kulturalnego i religijnego kraju. Ogółem w Rejestrze Zabytków Krakowa znajduje się ponad 1100 obiektów architektonicznych, zlokalizowanych głównie na Wzgórzu Wawelskim, w obrębie Starego Miasta, Kazimierza oraz Stradomia. Cały ten obszar, ze względu na swoją unikatową wartość historyczną, został wpisany w roku 1978 na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Rangę zabytkowego zespołu urbanistyczno-architektonicznego ma również historyczna część Nowej Huty – pierwsze w Polsce miasto socjalistyczne zbudowane w sąsiedztwie Krakowa w latach 50. XX w. (obecnie dzielnica miasta).

O międzynarodowej atrakcyjności Krakowa dla ruchu turystycznego, obok licznych obiektów zabytkowych, decydują także (KUREK, FARACIK 2008, PAWLUSIŃSKI 2007):

- bogata oferta wydarzeń kulturalnych, w tym wiele o randze międzynarodowej (m.in. Festiwal *Sacrum-Profanum*, Festiwal Kultury Żydowskiej), wciąż żywe tradycje i zwyczaje ludowe (m.in. Lajkonik, Emaus);

- liczne instytucje życia kulturalnego (m.in. Filharmonia Krakowska, Opera Krakowska);

- wybitne osobowości świata kultury i nauki związane z Krakowem, w tym przede wszystkim postać Karola Wojtyły – papieża Jana Pawła II, a także laureatów nagrody Nobla (Miłosz, Szymborska), znanych twórców kultury i sztuki (m.in. Penderecki);

- status jednego z najważniejszych ośrodków akademickich w kraju z tradycjami sięgającymi XIV w.,

- miejsca kultu religijnego katolicyzmu o randze międzynarodowej (Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach, Katedra na Wawelu);

- dziedzictwo kulturowe i religijne ludności żydowskiej, związane głównie z Kazimierzem i Podgórzem.

Poza Krakowem, potencjałem dla turystyki międzynarodowej dysponują wspomniane wcześniej Wieliczka oraz Oświęcim, a także Biecz, Stary Sącz, Nowy Sącz, Tarnów i Olkusz, gdzie zachowały się zabytkowe zespoły architektoniczne. Atrakcyjne pod względem turystycznym są średniowieczne zamki i ich ruiny, m.in. na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej (Ojców, Pieskowa Skała, Tenczyn, Wygieźłów), w Pieninach (Czorsztyń, Niedzica), a także w Dębnie k. Brzeska, Niepołomicach, Nowym Wiśniczu oraz Suchej Beskidzkiej (GAŚ, KIDOŃ, ROTTER 2000–2001). Międzynarodową rangę mają zabytki architektury drewnianej, o czym świadczy fakt umieszczenia najcenniejszych z nich w roku 2003 na liście UNESCO (Binarowa, Dębno, Lipnica Murowana, Sękowa).

Obok walorów kulturowych duże znaczenie dla rozwoju turystyki międzynarodowej mają zasoby środowiska przyrodniczego. Umożliwiają one z jednej strony rozwój turystyki poznawczej, z drugiej stanowią o możliwościach rozwoju aktywnych form wypoczynku. Województwo małopolskie odznacza się w skali kraju bogactwem i różnorodnością walorów środowiska przyrodniczego. Południową część regionu zajmują pasma górskie, z najwyższymi górami kraju – Tatrami, w północnej dominuje krajobraz wyżynny. Najcenniejsze przyrodniczo obszary objęte zostały ochroną w formie parków narodowych. W granicach województwa małopolskiego znajduje się pięć parków górskich (Babiogórski, Gorczański, Magurski, Pieniński, Tatrzański), z których dwa mają status międzynarodowych rezerwa-

tów biosfery (Babiogórski, Tatrzański), oraz jeden park o krajobrazie wyżynnym (Ojcowski).

Obszary górskie predestynowane są do uprawiania różnych form turystyki kwalifikowanej. Dla pieszej turystyki górskiej wyznaczone zostało ponad 3,4 tys. km szlaków przecinających najatrakcyjniejsze fragmenty pasm górskich w Małopolsce (*Turystyka...* 2008). Stosunkowo dobrze rozwinięta jest także sieć szlaków rowerowych i konnych, przy czym wiele z nich ma lokalny charakter. Ważną formą aktywnego wypoczynku w okresie zimowym jest narciarstwo zjazdowe. Najkorzystniejsze warunki w tym względzie panują w Tatrach oraz wyższych partiach Beskidów. W województwie małopolskim działa obecnie ponad 80 stacji narciarskich, które dysponują łącznie ponad 250 trasami zjazdowymi. Głównym ośrodkiem sportów zimowych w Małopolsce jest Zakopane. W jego sąsiedztwie rozwinęły się nowe ośrodki w Bukowinie i Białce Tatrzańskiej. Poza tym narciarstwo rozwija się w Beskidzie Sądeckim (Krynica, Wierchomla), Pieninach, Gorcach oraz Beskidzie Żywieckim.

Ważnym czynnikiem kształtującym możliwości rozwoju turystyki zagranicznej jest baza noclegowa. Województwo małopolskie plasuje się w czołówce krajowej zarówno pod względem liczby obiektów noclegowych, jak i miejsc noclegowych. W roku 2008, według GUS, baza noclegowa województwa małopolskiego liczyła 843 obiekty noclegowe o łącznej pojemności 64,1 tys. miejsc noclegowych. Większość obiektów udostępniana jest przez cały rok (87,3%).

W strukturze bazy noclegowej dominują obiekty hotelarstwa tradycyjnego (hotele, motele, pensjonaty) – łącznie 286 obiektów, które stanowią 33,9% ogółu obiektów noclegowych i dysponują 35,8 tys. miejsc noclegowych. Ten typ bazy noclegowej ma podstawowe znaczenie w obsłudze zagranicznej turystyki przyjazdowej. Wykorzystuje go ponad 58% turystów zagranicznych odwiedzających Małopolskę (*Badanie ruchu...* 2007). Należy podkreślić, że w ostatnich latach baza hotelarstwa tradycyjnego jest najdynamiczniej rozwijającym się sektorem bazy noclegowej, zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Dotyczy to zwłaszcza hoteli, których liczba w okresie 2003–2007 wzrosła o 32,4% (tab. 1), przy czym najwięcej nowych hoteli powstało w Krakowie (30 obiektów). Cechą bazy hotelowej jest jej stosunkowo wysoki standard. Obecnie w województwie małopolskim funkcjonuje siedem hoteli pięciogwiazdkowych i 17 hoteli czterogwiazdkowych.

Ważną grupę stanowią obiekty noclegowe nastawione głównie na obsługę turystyki młodzieżowej, tj. hostele zbliżone standardem usług i zakresem oferty do schronisk młodzieżowych. Tylko w Krakowie pod nazwą hostel w roku 2007 funkcjonowało ponad 80 obiektów noclegowych. O dynamicznym rozwoju te-

T a b e l a 1. Wielkość bazy noclegowej w województwie małopolskim w latach 2003–2007

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	Zmiana 2003–2007 w %
Liczba obiektów noclegowych, – w tym hoteli	878 136	873 154	825 152	819 158	843 180	-4,1 32,4
Liczba miejsc noclegowych, – w tym w hotelach	65 074 14 799	65 256 16 187	61 509 15 609	62 747 17 245	64 127 20 425	-1,5 38,1

Ź r ó d ł o: Opracowanie na podstawie GUS.

go typu obiektów noclegowych w województwie małopolskim zdecydowały: z jednej strony ogólnoswiatowa moda na noclegi w hostelach, zwłaszcza wśród młodzieży, z drugiej natomiast – stosunkowo małe ograniczenia w zakresie realizacji inwestycji oraz szybka stopa zwrotu zainwestowanych nakładów (KUREK, FARACIK 2007).

W rozkładzie przestrzennym bazy noclegowej dominują tereny górskie, gdzie zlokalizowane jest 68,4% obiektów noclegowych oraz 60,8% miejsc noclegowych. Najlepiej rozwiniętą bazą noclegową cechują się powiaty: nowosądecki, tatrzański oraz nowotarski, skupiające łącznie ok. 50% miejsc noclegowych województwa. Poza obszarami górkimi dużą koncentracją bazy noclegowej odznacza się Kraków, gdzie znajduje się 157 obiektów noclegowych, w tym większość hoteli funkcjonujących w województwie. Łączna pojemność bazy noclegowej w Krakowie kształtuje się na poziomie 19,4 tys. miejsc noclegowych.

Istotne znaczenie dla rozwoju turystyki międzynarodowej miała także poprawa dostępności komunikacyjnej Małopolski, zwłaszcza drogą lotniczą. Małopolska znajduje się w zasięgu oddziaływania czterech międzynarodowych portów lotniczych (Kraków–Balice, Katowice–Pyrzowice, Rzeszów–Jasionka oraz Poprad–Tatry na Słowacji), przy czym najistotniejszą rolę w obsłudze turystów zagranicznych odgrywają Balice i Pyrzowice.

Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków Balice jest drugim co do wielkości ruchu pasażerskiego portem lotniczym w kraju (3 mln pasażerów w roku 2007). Dynamiczny rozwój siatki połączeń lotniczych z Balic zapoczątkowany został w roku 2004 wraz z wejściem na polski rynek tzw. tanich przewoźników (*low cost carriers*). Obecnie krakowskie lotnisko zapewnia regularne połączenia do 53 miast, w tym 49 miast europejskich, trzech pozaeuropejskich (Chicago, Nowy Jork, Tel Awiw). Rejsy obsługuje 15 przewoźników lotniczych, spośród których największy udział w obsłudze podróżnych mają: Easy-Jet (23,7%), Ryanair (19,3%), LOT (12,3%), Lufthansa (7,7%) oraz Norwegian. Ważną rolę w obsłudze turystów odgrywa także port lotniczy Katowice–

–Pyrzowice (2 mln pasażerów w roku 2007). Decydują o tym przede wszystkim: niewielka odległość Pyrzowic od Krakowa, komplementarna wobec Balic siatka połączeń lotniczych oraz praktyka marketingowa głównego przewoźnika – Wizz Air, który reklamuje Pyrzowice, jako port lotniczy Krakowa. Obecnie z Pyrzowic oferowane są loty do 28 miast europejskich, głównie przez węgierskiego przewoźnika Wizz Air, którego udział w obsłudze podróżnych przekracza 65%. Warto nadmienić, że w ostatnich latach oba porty lotnicze zostały istotnie zmodernizowane i rozbudowane, powstały m.in. nowe terminale, usprawniono ich dostępność komunikacyjną. Działania te będą kontynuowane w najbliższych latach.

3. RUCH TURYSTYCZNY

Województwo małopolskie należy do najczęściej odwiedzanych przez turystów zagranicznych regionów Polski. Według badań Instytutu Turystyki w roku 2007 region ten plasował się na trzecim miejscu w kraju pod względem liczby turystów zagranicznych, po województwach mazowieckim i wielkopolskim, skupiając ponad 7,8% ogółu zagranicznego ruchu turystycznego w Polsce. Należy podkreślić, że Małopolska gości największy odsetek turystów zagranicznych przybywających do naszego kraju w celach poznawczych i wypoczynkowych. Znaczenie województwa małopolskiego w recepcji turystów zagranicznych jest jeszcze większe, jeśli weźmiemy pod uwagę dane dotyczące turystów korzystających z rejestrowanej bazy noclegowej, które sporządzane są przez Główny Urząd Statystyczny. W świetle danych GUS Małopolska w roku 2007 przyjęła najwięcej turystów zagranicznych w Polsce, a jej udział w recepcji międzynarodowego ruchu turystycznego wynosił aż 22,3%.

Dynamiczny rozwój turystyki międzynarodowej w województwie małopolskim obserwuje się od momentu wejścia naszego kraju do Unii Europejskiej. W roku 2003 Małopolskę odwiedziło 1,3 mln cudzoziemców, a w roku 2004, po wejściu Polski do UE, już

2,1 mln, tj. o ponad 62% więcej. Tendencja wzrostowa utrzymywała się w kolejnych latach, aczkolwiek tempo wzrostu nie było już tak wysokie. Ogółem w okresie 2003–2007 zaobserwowano prawie dwupółkrotny wzrost liczby odwiedzających z zagranicy. Obecnie województwo małopolskie odwiedza ok. 3,3 mln cudzoziemców, spośród których 2,2 mln osób (66,7%) pozostaje dłużej niż jedną dobę. Udział turystów zagranicznych w sumie wszystkich przyjazdów turystycznych do Małopolski kształtuje się na poziomie 25% (tab. 2).

T a b e l a 2. Wielkość przyjazdów turystów zagranicznych do województwa małopolskiego w latach 2003–2007

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	Zmiana w % 2003–2007
	w tys. osób					
Odwiedzający:						
- ogółem	1 325	2 071	2 365	2 871	3 266	246,5
- w tym turyści	1 210	1 720	1 950	2 160	2 200	181,8
Korzystający z rejestrowanej bazy noclegowej wg GUS	555,5	725,4	889,4	933,7	979,2	176,9

Ź r ó d ł o: Opracowanie własne na podstawie danych GUS i Instytutu Turystyki.

W roku 2007 w rejestrowanych obiektach noclegowych turystyki zanotowano łącznie 979,2 tys. turystów zagranicznych, którym udzielono blisko 2,3 mln noclegów. W strukturze odwiedzających wyraźnie dominują obywatele krajów Unii Europejskiej, którzy stanowią ponad 2/3 turystów zagranicznych (tab. 3). Najwięcej turystów w roku 2007 pochodziło z Wielkiej Brytanii (17,1%), Niemiec (11,1%), Włoch (6,8%) oraz Francji (5,3%). Na te cztery kraje przypadało łącznie 40,4% ogółu turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej. W okresie 2003–2007 zauważalny jest bardzo duży wzrost liczby przyjazdów z państw UE, w tym przede wszystkim z Irlandii (ponad dziesięciokrotny) oraz Wielkiej Brytanii (czterokrotny), co wiązało się głównie z rozszerzeniem siatki połączeń lotniczych z Balic.

Wzrost liczby przyjazdów zanotowano także z Rosji i Ukrainy, chociaż w odniesieniu do tych państw w roku 2004 przestały obowiązywać przepisy dotyczące ruchu bezwizowego. W roku 2007 na obywateli Rosji i Ukrainy przypadało ok. 8% ruchu turystycznego. Stosunkowo małe znaczenie w strukturze ruchu mają natomiast turyści ze Słowacji i Czech. Ich

udział w ogóle przyjazdów turystów zagranicznych kształtuje się łącznie na poziomie 2,5%.

Turyści spoza Europy stanowią blisko 20% wszystkich odwiedzających. W tej grupie największy udział mają goście ze Stanów Zjednoczonych oraz Izraela (łącznie ok. 50% ogółu turystów z państw pozaeuropejskich). O wiele mniejsze rozmiary osiąga turystyka przyjazdowa z Japonii (10,4 tys.) oraz Kanady (7,8 tys.).

W ogóle turystów zagranicznych przeważają osoby odwiedzające Małopolskę po raz pierwszy (57%). Przeciętna długość pobytu turysty w regionie wynosi ok. 4–5 dni, przy czym jest dość znacznie zróżnicowana. Najkrótsze pobyty obserwowane są w przypadku obywateli Austrii, Czech i Słowacji – średnio 3 dni. O wiele dłużej w Małopolsce przebywają turyści z Hiszpanii – 7,7 dnia oraz Rosji, Ukrainy i Włoch – ponad 5 dni. W przyjazdach zaznacza się wyraźnie sezonowość, dominują podróże w okresie od maja do września. W okresie zimowym notuje się jedynie wzrost przyjazdów z Ukrainy i Rosji. Stosunkowo duży odsetek podróży zagranicznych odbywanych drogą lotniczą ma charakter tzw. *city-break*, tzn. zakłada pobyt głównie w trakcie weekendu.

T a b e l a 3. Turyści zagraniczni zarejestrowani w bazie noclegowej Małopolski wg kraju pochodzenia

Kraj pochodzenia	2003	2004	2005	2006	2007	Zmiana w % 2003–2007
	w tys. osób					
Wielka Brytania	41,7	67,4	106,4	140,6	167,7	401,7
Niemcy	83,7	109,0	137,4	123,9	108,7	129,9
Stany Zjednoczone	50,6	74,1	77,1	80,2	68,8	136,0
Włochy	40,0	53,2	67,6	67,2	67,0	167,4
Francja	34,5	45,1	57,2	48,8	51,6	149,4
Ukraina	26,3	25,7	30,8	41,0	50,3	191,4
Norwegia	24,3	26,7	30,7	40,3	42,7	175,8
Izrael	26,6	29,5	38,2	36,6	40,2	151,0
Hiszpania	14,8	23,1	30,7	30,1	32,0	216,8
Rosja	12,2	14,6	18,7	24,3	29,1	238,3
Irlandia	2,8	5,4	9,6	19,1	29,1	1 049,8
Węgry	19,0	25,5	29,1	26,2	28,5	150,1
Szwecja	16,2	16,1	18,5	18,6	22,5	139,0
Holandia	14,1	18,5	24,0	22,1	19,2	135,8
Belgia	9,5	13,0	15,3	15,0	17,2	181,4
Pozostałe kraje	137,4	178,5	198,3	201,1	204,9	49,1

Ź r ó d ł o: Opracowanie własne na podstawie danych z WUS Kraków.

Struktura motywacji uczestników ruchu turystycznego ma złożony charakter. Według badań Instytutu Turystyki z roku 2008, większość turystów zagranicznych deklaruje więcej niż jeden powód

przyjazdu do Małopolski (*Badanie ruchu ... 2008*). Od lat najistotniejsze znaczenie mają motywy *stricte* turystyczne, tj. zwiedzanie zabytków oraz szeroko rozumiana rekreacja i wypoczynek, które wskazywane są każdorazowo przez ponad 60% turystów zagranicznych. Na kolejnych miejscach znajdują się: odwiedziny krewnych i znajomych (26%), rozrywka (17%) oraz wędrówki górskie (13,5%). Blisko 10% odwiedzających do głównych motywów odwiedzin Małopolski zalicza zakupy. Dotyczy to zwłaszcza obywateli Słowacji, którzy podróżują w celach handlowych do nadgranicznych miejscowości Małopolski, w tym przede wszystkim do Nowego Targu oraz Jabłonki, gdzie odbywają się jarmarki. Około 7% gości zagranicznych przyjeżdża do Małopolski z pobudek religijnych. Podobnym odsetkiem cechują się podróże w celach zdrowotnych oraz w sprawach służbowych.

W rozkładzie przestrzennym międzynarodowego ruchu turystycznego zaznacza się dominująca pozycja Krakowa na tle całego regionu. W roku 2007 z obiektów bazy noclegowej w tym mieście skorzystało ok. 820 tys. turystów zagranicznych, co stanowiło aż 83,7% ogółu turystów zagranicznych. W ostatnich latach w recepcji turystów odwiedzających Kraków ważną rolę odgrywają gminy sąsiadujące z Krakowem. W roku 2007 na Kraków i ościenne gminy przypadało łącznie ponad 85% międzynarodowego ruchu turystycznego.

Według badań ruchu turystycznego przeprowadzonych na zlecenie władz województwa wynika, że Kraków odwiedza obecnie ok. 2,5 mln obcokrajowców (tab. 4), z tego dłużej niż jedną dobę w mieście pozostaje 1,6 mln osób (*Badanie ruchu... 2007*). Wśród podstawowych celów przyjazdów czołowe miejsca zajmują: zwiedzanie zabytków, szeroko rozumiany wypoczynek w mieście oraz rozrywka. Coraz większe znaczenie mają także przyjazdy związane z uczestnictwem w życiu kulturalnym, naukowym i gospodarczym miasta (kongresy, konferencje, seminaria). Struktura narodowościowa turystów odwiedzających Kraków odzwierciedla cechy typowe dla całego województwa. Warto jednak zauważyć, że dla stosunkowo dużej grupy turystów zagranicznych Kraków stanowi główny, a często także jedyny cel ich przyjazdu. Średnio ponad 80% turystów zagranicznych zatrzymuje się tylko w stolicy województwa, w tym najwięcej Irlandczyków (92,4%), Hiszpanów (92%), Włochów (91%) oraz Brytyjczyków i Norwegów (po ok. 90%). Znacznie niższe wartości wskaźnik ten przyjmuje jedynie w odniesieniu do turystów z Niemiec (75,7%), Węgier (66,9%), Słowacji (65,8%), Czech (65,1%), Rosji (60,4%) oraz Ukrainy (52,4%). Duży odsetek turystów zagranicznych nocujących w Krakowie wskazuje na ważną rolę tego miasta jako ośrodka rozrządowego turystyki zagranicznej.

T a b e l a 4. Wielkość przyjazdów turystów zagranicznych do Krakowa w latach 2003–2007

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	Zmiana w % 2003–2007
	w tys. osób					
Odwiedzający:						
- ogółem	978	1 650	1 788	2 121	2 492	254,6
- w tym turyści	880	1 320	1 430	1 485	1 620	184,1
Korzystający z rejestrowanej bazy noclegowej wg GUS	436,9	591,5	731,8	770,8	820,0	187,7

Ź r ó d ł o: Opracowanie własne na podstawie GUS i Instytutu Turystyki.

Ważne centrum turystyki stanowi Zakopane. Należy ono do najczęściej wskazywanych w badaniach ankietowych spośród miast Małopolski, oczywiście poza Krakowem, które zamierzają odwiedzić turyści zagraniczni w trakcie ich pobytu w Polsce. Według danych GUS, w roku 2007 w Zakopanym zanotowano 62,7 tys. turystów, którym udzielono 182,6 tys. noclegów. Udział turystów zagranicznych w całości przyjazdów do Zakopanego wynosi ok. 16,7%. Zakopane przyciąga turystów zarówno ze względu na walory środowiska przyrodniczego Tatr, jak i możliwość uprawiania sportów zimowych. Dużą popularnością cieszą się także: kultura góralszczyzny oraz możliwość uczestnictwa w imprezach sportowo-rekreacyjnych, w tym przede wszystkim w międzynarodowym turnieju skoków narciarskich, odbywającym się w połowie stycznia.

Duże znaczenie w międzynarodowym ruchu turystycznym mają Oświęcim oraz Wieliczka. W obu ośrodkach dominuje jednak turystyka jednodniowa. W roku 2007 Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau odwiedziło ok. 755 tys. turystów zagranicznych. Wśród odwiedzających muzeum w Oświęcimiu w czołówce plasują się mieszkańcy Wielkiej Brytanii (104 tys.), Stanów Zjednoczonych (90,9 tys.), Niemiec (60,2 tys.), Włoch (56,6 tys.), Izraela (44 tys.), Francji (42,6 tys.), Korei Pd. (37,9 tys.) oraz Norwegii (36,8 tys.). Z noclegów w Oświęcimiu skorzystało tylko 12,8 tys. osób, co stanowi jedynie 1,7% ogółu turystów zagranicznych przybywających do muzeum.

Głównym celem przyjazdu turystów zagranicznych do Wieliczki jest zabytkowa kopalnia soli, jeden z pierwszych obiektów z Polski wpisany w roku 1978 na listę UNESCO. W roku 2007 kopalnię zwiedziło 1,16 mln osób, z czego ok. 58% to turyści zagraniczni. W tej grupie największym udziałem odznaczali się

w roku 2007 obywatele Wielkiej Brytanii (85,5 tys. osób), Stanów Zjednoczonych (44,8 tys.), Niemiec (44,1 tys.), Włoch (43,7 tys.), Francji (40,6 tys.) oraz Rosji, Korei Płd., Norwegii i Hiszpanii, którzy łącznie stanowili ponad 50% zagranicznych zwiedzających. Z bazy noclegowej w Wieliczce skorzystało niewiele ponad 9,2 tys. cudzoziemców, którym udzielono 13,9 tys. noclegów.

Wśród innych ośrodków turystycznych Małopolski większymi rozmiarami zagranicznego ruchu turystycznego rejestrowanego w bazie noclegowej wyróżniają się także: Tarnów (9,5 tys. osób), Krynica Zdrój (4,8 tys. osób), Nowy Sącz (3,4 tys. osób) oraz Kalwaria Zebrzydowska (3,2 tys. osób).

Międzynarodowy ruch pielgrzymkowy w Małopolsce jest skoncentrowany w trzech ośrodkach: Krakowie-Łagiewnikach, Kalwarii Zebrzydowskiej oraz Wadowicach. Sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Łagiewnikach należy do stosunkowo młodych ośrodków pielgrzymkowych. Początki kultu datowane są na koniec lat 60. XX w., w początku lat 90. XX w. impulsem do rozwoju kultu stała się beatyfikacja siostry Faustyny. Pomimo krótkiego okresu funkcjonowania sanktuarium w Łagiewnikach uzyskało rangę ogólnopolską. Ruch pielgrzymkowy do tego ośrodka szacowany jest na ponad 2 mln pielgrzymów rocznie, z czego pielgrzymi zagraniczni stanowią ok. 25%. W strukturze ruchu pielgrzymkowego dominują pielgrzymi z Europy, w tym głównie Słowacy (ok. 20% pielgrzymów zagranicznych), Niemcy (13%) i Czesi (7%). Z krajów pozaeuropejskich najwięcej pielgrzymów pochodzi ze Stanów Zjednoczonych (JACKOWSKI, SOŁJAN b.d.).

Dłuższe tradycje pielgrzymkowe, które sięgają XVII w. ma Sanktuarium Pasyjno-Maryjne w Kalwarii Zebrzydowskiej. Duże znaczenie w popularyzacji kalwaryjskiego sanktuarium na arenie międzynarodowej miały papieskie pielgrzymki w 1979, 2002 (Jan Paweł II), 2006 (Benedykt XVI) oraz umieszczenie sanktuarium w 1999 r. na liście UNESCO. Obecnie notuje się w nim ok. 1,5 mln pątników. Udział w tej grupie pielgrzymów zagranicznych jest stosunkowo niewielki i wynosi ok. 20 tys. osób, aczkolwiek wykazuje wyraźną tendencję wzrostową. Najwięcej zagranicznych pielgrzymów pochodzi ze Słowacji, Włoch, Niemiec, Węgier, Anglii, Francji, Ukrainy oraz Stanów Zjednoczonych.

Rozwój międzynarodowej turystyki pielgrzymkowej w dużej mierze wiąże się także z postacią Karola Wojtyły – papieża Jana Pawła II. Obok Krakowa i Kalwarii Zebrzydowskiej na trasie pielgrzymek śladami Jana Pawła II znajdują się Wadowice – miasto, w którym urodził się i spędził okres swojej młodości papież Jan Paweł II. Celem podróży jest wadowicka bazylika oraz dom rodzinny papieża. Wadowice odwiedza średnio ok. 400 tys. osób, w tym ok. 50 tys.

z zagranicy. Największy ruch turystyczny zanotowano dotychczas w 2005 r., tj. w roku śmierci papieża Jana Pawła II. Wśród obcokrajowców przeważają Włosi (ponad 20% ogółu) i Niemcy (10%). Znaczącym udziałem odznaczają się także obywatele Stanów Zjednoczonych (9%), Słowacji (7%), Francji (6%), Hiszpanii (6%) oraz Węgier (4%) (MRÓZ 2007).

Migracje pielgrzymkowe cechuje duża sezonowość. Szczególne natężenie ruchu obserwuje się w główne święta religijne, a także w dni odpustów. Na potrzeby pielgrzymów wokół sanktuariów powstają obiekty bazy noclegowej i towarzyszącej. Stosunkowo dobrym zapleczem w tym zakresie dysponuje Kalwaria Zebrzydowska. Wraz z rozbudową Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się”, znacznej poprawie ulegnie zaplecze usługowe dla pielgrzymów w Łagiewnikach.

4. PERSPEKTYWY ROZWOJU

Dynamiczny rozwój turystyki międzynarodowej w Małopolsce w ostatnich latach jest następstwem sprzyjających uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Województwo małopolskie umiejętnie wykorzystało koniunkturę międzynarodową do utrwalenia swojego wizerunku na międzynarodowym rynku turystycznym. Nie bez znaczenia dla tego procesu były zmiany w potencjale turystycznym województwa, w tym przede wszystkim znaczący rozwój ilościowy i jakościowy bazy noclegowej oraz polepszenie dostępności komunikacyjnej regionu. Wciąż jednak istotną barierę rozwoju stanowi wyraźna dysproporcja w standardzie i jakości oferowanych usług turystycznych pomiędzy Krakowem a pozostałą częścią województwa. Problemem jest także zły stan techniczny sieci drogowej, w tym prawie całkowity brak dróg szybkiego ruchu. Dalsze możliwości rozwoju turystyki międzynarodowej w Małopolsce są więc w dużej mierze uwarunkowane poprawą stanu infrastruktury turystycznej oraz dostępności drogowej „wnętrza” regionu. Szanse na realizację tych działań upatruje się głównie w funduszach pomocowych Unii Europejskiej. Ich umiejętna alokacja może znacząco zwiększyć konkurencyjność Małopolski na międzynarodowym rynku turystycznym. Zasadniczą rolę powinny odegrać tutaj władze samorządowe, które jako faktyczny gospodarz terenu dysponują najszerszymi kompetencjami i potrafią najtrafniej rozpoznać lokalne potrzeby.

Małopolska nie jest wciąż w pełni ukształtowanym regionem turystycznym z punktu widzenia turystyki międzynarodowej. Przeważająca część turystów zagranicznych odwiedza ten region po raz pierwszy w życiu, a ruch turystyczny ogranicza się głównie do Krakowa. Poza stolicą województwa tu-

rystyka zagraniczna ma stosunkowo niewielkie znaczenie, praktycznie niewpływając na strukturę społeczno-gospodarczą tych obszarów. Poprawa tego stanu wymaga intensywnych działań marketingowych nakierowanych na wydłużenie czasu pobytu turystów zagranicznych oraz deglomerację ruchu turystycznego. Obserwowane od lat ukierunkowanie polityki turystycznej Małopolski na promocję walorów kulturowych Krakowa może w przyszłości przynieść negatywne efekty. Współczesny popyt turystyczny cechuje się bowiem dużą zmiennością. Turysty poszukują wciąż nowych doznań oraz nowych miejsc godnych odwiedzenia. Impulsem do tego typu zachowań turystycznych może być m.in. włączenie do struktur Unii Europejskiej nowych państw członkowskich (Rumunia i Bułgaria), które mogą odciągnąć turystów z Polski, dyskontując w ten sposób poprawę swojego wizerunku na arenie międzynarodowej.

W programie rozwoju turystyki na lata 2008–2013 wskazuje się, że dalszy rozwój turystyki w Małopolsce powinien koncentrować się na rozwoju tzw. produktów markowych, do których zaliczono: 1) turystykę miejską, kulturową i pielgrzymkową, 2) turystykę aktywną, rekreacyjną i specjalistyczną, 3) turystykę uzdrowiskową i prozdrowotną, 4) turystykę na terenach wiejskich, 5) turystykę biznesową oraz 6) turystykę tranzytową i przygraniczną (*Kierunki rozwoju...*, 2008). Przyjęte na szczeblu województwa małopolskiego kierunki rozwoju turystyki wydają się trafne i w pełni wykorzystują zróżnicowany potencjał turystyczny regionu. Realizacja tych założeń może znacząco podnieść atrakcyjność turystyczną Małopolski. Trzeba jednak zauważyć, że nie wszystkie z wytypowanych produktów turystycznych Małopolski będą miały bardzo istotne znaczenie dla rozwoju zagranicznej turystyki przyjazdowej. Wiąże się to przede wszystkim z konkurencyjną ofertą turystyczną ze strony Słowacji, np. w zakresie turystyki narciarskiej czy uzdrowiskowej. Do najistotniejszych z punktu widzenia turystyki międzynarodowej, spośród wymienionych w niniejszym dokumencie, należą turystyka miejska i kulturowa, turystyka aktywna, turystyka religijna oraz turystyka biznesowa.

Ważnym celem regionalnej polityki turystycznej w najbliższych latach będzie rozbudowa portu lotniczego w Balicach. Dotychczasowy obiekt, pomimo jego powiększenia nie spełnia standardów obsługi,

a jego wykorzystanie znacznie przekracza maksymalną przepustowość. Obok rozbudowy terminali odpraw do zwiększenia roli krakowskiego lotniska w obsłudze turystyki przyczynią się podjęte w ostatnim roku inwestycje w bazę hotelową oraz parkingi. W bezpośrednim sąsiedztwie lotniska ma powstać hotel o standardzie 4 gwiazdek wraz z zapleczem konferencyjnym oraz piętrowy parking na blisko 1000 pojazdów. Duże utrudnienie dla rozwoju turystyki lotniczej stanowi także brak strategicznego przewoźnika lotniczego. Po wycofaniu się z Krakowa Sky Europe oraz Centralwings, żadna z linii lotniczych nie zdecydowała się na uruchomienie tutaj swojej bazy. W efekcie doprowadziło to do utraty wielu połączeń, a tym samym do zmniejszenia przestrzennego zasięgu oddziaływania krakowskiego lotniska. Utrzymanie takiego stanu może znacząco odbić się na wielkości międzynarodowego ruchu turystycznego.

BIBLIOGRAFIA

- Badanie ruchu turystycznego w województwie małopolskim 2008. Raport końcowy*, 2008, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Badanie ruchu turystycznego w województwie małopolskim. Raport końcowy*, 2007, Ipsos, Warszawa.
- Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce w 2006 r. Skróty raportu końcowego*, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków.
- BARTOSZEWICZ W., SKALSKA T., 2008, *Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2007 roku*, Instytut Turystyki, Warszawa.
- GAS M., KIDON E., ROTTER K., 2000–2001, *Województwo małopolskie – turystyka*, Folia Geographica, Series Geographica-Oeconomica, vol. XXXI–XXXII, s. 179–206.
- JACKOWSKI A., SOEJAN I, b.d., *Łągiewniki jako ośrodek pielgrzymkowy – artykuł zamieszczony na stronie internetowej Archidiecezji Krakowskiej*; <http://diecezja.pl/> (data pobrania 15 stycznia 2009 r.).
- Kierunki rozwoju turystyki dla województwa małopolskiego na lata 2008–2013*, 2008, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków.
- KUREK W., FARACIK R., 2008, *Wybrane problemy rozwoju turystyki w Krakowie u progu XXI w.*, Turyzm, t. 1, z. 1, s. 65–82.
- KUREK W. (red.), 2007, *Turystyka*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- MRÓZ F., 2007, „*Tu w tym mieście, w Wadowicach wszystko się zaczęło...*”. *Pielgrzymowanie i turystyka religijna do miasta rodzinnego Karola Wojtyły*, Peregrinus Cracoviensis, z. 18, s. 77–98.
- PAWLUSIŃSKI R., 2007, *Wydarzenia kulturalne a rozwój turystyki w Krakowie*, [w:] A. Stasiak (red.) *Kultura i turystyka. Razem czy oddzielnie?*, Wyd. WSTiH w Łodzi, Łódź, s. 219–236.
- Ruch turystyczny w Krakowie w 2007 r. Raport z badań*, 2007, Ipsos, Warszawa.
- Turystyka w województwie małopolskim w 2007 r.*, 2008, Informacje i Opracowania Statystyczne, US w Krakowie, Kraków.